

BAYRAMLAR VE İÇEL'DE DİNİ BAYRAM GELENEKLERİ

Fahrettin ALIŞAR

Bayram kelimesinin çok eskilerde kullanıldığına dair elde bir delil yoktur. Ancak İslamiyetten sonra bayram manasına gelen «İyd» kullanılmıştır. Her yıl müslümanların sevinçli, neşeli günleri tekrar geldiği için böyle günlere bayram denilmiştir.

İslamiyetten önce kavimler, devletler kendi inanç, örf ve adetlerine göre belli günleri kendileri için kutsal kabul etmişler ve bu günleri ayinlerle kutlamışlardır. Dede Korkut hikâyelerinde, hanların başa geçmelerini, doğum ve ölümlerini, zaferlerini kutlamak için toplandıkları ve şöenler tertip ettikleri belirtilmektedir.

Cumhuriyet ilânının öncesine kadar sadece dini manâlarda kullanılan bayramlara, cumhuriyetin ilânından sonra milli bayramlar da eklenmiştir.

Müslümanlar dini bayramlara büyük bir önem vermişlerdir. Fatih Sultan Mehmed çıkardığı bir kanunla bayram merasim ve şenliklerinin nasıl yapılacağını tesbit etmiştir.¹

Bayramlar hakkında verdiğim bu bilgilerden sonra şimdi İçel yöresinde, sözlü ve yazılı kaynaklardan derlediğim dini bayram geleneklerini sunacağım.

İçel yöresinde bayramlardan üç gün önce hazırlıklara başlanır. Evler temizlenmeye, bayram günü giyilecek elbiseler hazırlanmaya, ikram edilecek yemekler hazırlanmaya başlanır. Genellikle yapılan yemek türleri şunlardır; cılbır, dolaz, kavurma, pirinç çorbası, kıymalı yumurta, ekme kızırtması, pirinç pilavı, ütme pilavı, patlıcan - biber - kabak dolmaları, peynir böreği ve «bişi».

Düğünlerde yapılan yemeklerin bayramlarda da yapıldığı görülür. Bu yemekler de şunlardır : Buğdaydan yapılmış keşkek pilavı, Et ve soğan karışımı yapılmış yahni, sarı kabak, kuzu ve oğlak kebapları, ayrılan buğday, hamur topalak, tudmaç, helle, tatar, yüksük çorbası ve üllü çorbaları.²

İçel yöresi köylerde, bayram günü erkekler cami avlusuna toplanır, orada bayramlaşırlar. Bazı yerlerde de köy odalarında bayramlaşırlar. Ancak artık köy odalarının varlığından söz etmek hayli zordur. Kendimize has kültürümüzün bir parçası olan, bayram günleri büyükten küçüğe bayramlaşmanın yapıldığı, askerlik anılarının anlatıldığı, hal hatır sorulduğu, dertlerin dinlendiği, büyüğe saygı, küçüğe sevgi gösterilen bu kültür varlığı-mız tarihe karışmak üzeredir.

İçel yöresinde mezar ziyaretleri genellikle arife günü yapılır. Bazı köylerde bayram günü de ziyaret yapıldığı görülür.

Şehir ve kasabalarda bayramlaşma kadınlı, erkekli ziyaretler ile yapılır. Ziyaretlerde hazırlanan yemekler ikram edilir.

Fakirlere, yetimlere, yardım yapılır. Yardımlar genellikle yiyecek, para, elbise ve ayakkabıdan oluşur.

Bayram günleri yapılan pehlivan güreşleri ve cirit oyunları artık unutulmaya yüz tutmuştur.

Bazı köylerde camilere ve mescitlere halı, kilim, çul, seccade, namazlığı, battaniye, geyik postu, hasır gibi sergiler serilir. Bir kişi ödüğünde onun evinin sergisinden biri bir mescide veya camiye verilir. Araştırmacı - yazar

Sait Uğur 1948 yılında yaptığı bir araştırmada, akar suyu az olan bazı yerlerde, yollara su küpleri konarak, geçen yolcuların su içmesini sağlama geleneğinden bahsetmektedir. Artık bunun yerini çeşmeler almıştır.

Bayram günleri sözlü edebiyata da konu olmuştur. Birçok türkü, ninni, mani ve ağıt, bayram günleri ile ilgilidir. Şimdi İçel yöresinden derlediğim bugün ile ilgili mani ve ninnilerden birkaç örnek sunuyorum :

MANİ

Altınları takarım,
Sağa sola bakarım.
Bu bayramda gelmezsen,
Cayır cayır yakarım.
Çarşılarda çardak var,
Dükkânlarda bardak var,
Bayram günü evinde,
Türlü türlü yemek var.

Elindedir bağlama,
Küçük hanım ağlama,
Bayrama gelemiyom,
Bana meyil bağlama.

NİNNİ

Dağlar dağlara kaynaşır,
Dağlarda ceylan oynasır,
Eller güllerde söyleşir,
Bugün bayram, uyu ninni.

Gül açılır bahar gelir,
Dilsiz kuşlar dil öğrenir,
Bayram sensiz nasıl eğlenir,
Ninni guzum sana ninni.

Nar ağacı dürgün dürgün,
Dizinde yatırım yorgun,
Bayram günleri bugün,
Ninni güflüm sana ninni.

İçel yöresi gibi yurdumuzun her köşesinin kendine has, bayram gelenekleri vardır. Ufak tefek farklılık taşıyan Türk Kültürünün zenginliğini gösterir. Bu kültür zenginliklerimizi yazılı hale getirmek, her yörede yaşayan araştırmacıların görevidir.

- 1 Türkiye Gazetesi Ansiklopedisi, Cilt 2, S. 298.
- 2 Sait Uğur. İçel Folkloru II, S. 45.